

Dr. Heather Leslie is onafhankelijk wetenschapper gespecialiseerd in plastic en chemicaliën, met een adviesbureau in Amsterdam. Meer info: www.heather-leslie.com

VN-Plasticverdrag gestrand – en nu?

'De petrostaten en de industrie gebruiken de 'consensus'-eis van de VN als machtsinstrument,' klagten de critici die een ambitieuze tekst voor ogen hadden. Maar waarom stelt dat ons teleur, terwijl velen van ons al lang zijn begonnen hun leven in te richten zoals zij dat willen?

Zelfs ik sta ervan te kijken dat ik dit zeg, na jarenlang dingen te hebben geroepen als: 'Milieuproblemen worden niet opgelost zonder strenge wetgeving'. Nu zeg ik: Het doet er niet toe of wij plasticregulering en beleid blijven uitbesteden aan nationale of ondemocratische supranationale organisaties. 'Vintage organisaties' zoals de VN zijn gewoon niet degenen die ons naar een betere toekomst leiden.

De top die mislukte

VN-lidstaten begonnen in 2022 met onderhandelingen voor een wereldwijd, juridisch bindend verdrag tegen plasticvervuiling. In augustus mislukten de onderhandelingen van het Intergouvernementeel onderhandelingscomité inzake plasticsvervuiling (*Intergovernmental Negotiating Committee on Plastic Pollution*, INC 5.2) in Genève. De 183 deelnemende landen konden geen overeenstemming bereiken over de fundamentele bepalingen die mens en milieu zouden beschermen. Zie ook www.unep.org/inc-plastic-pollution.

Toen de INC5-onderhandelingen in Genève op de Plastictop in augustus strandden, heb ik niet zo getreurd. Ook al voelde ik medelijden voor de deelnemers die hard hadden gestreden voor een planeetbrede consensus en die teleurgesteld waren dat het op niets is uitgedraaid. Ik wist dat er toch een grote groep mensen was, verspreid over de hele wereld, die niet het geduld hadden om te wachten op de internationale onderhandelingen. Zij zijn rustig verdergegaan met waar zij al mee bezig waren: het creëren van het gezondere, evenwichtigere leven dat zij willen. Individuen, samen met gelijkgestemde gemeenschappen en soms een vindingrijke gemeente. Stap voor stap, met plezier, en zonder goedkeuring van de internationale politiek. De structuur van het plasticprobleem hing als een zwarte wolk boven de VN-onderhandelingen. Sociaalwetenschappelijk onderzoek heeft al herhaaldelijk geconcludeerd dat 'wicked problemen' – krom van complexiteit, concurrerende belangen en een gebrek aan over-

zichtelijke oplossingen – weinig succes van transnationale multistakeholder partnerschappen kunnen verwachten¹.

INC5-deelnemers hebben met eigen ogen kunnen zien hoe zo'n multistakeholder experiment in de praktijk afloopt. Maar niet alles is verloren. De inzet van stakeholders heeft op z'n minst publiciteit en bewustzijn opgeleverd. Er werd flink genetwerkt in zowel pro-milieu als pro-plastic-kampen. Producenten gaan

De inzet van stakeholders heeft publiciteit en bewustzijn opgeleverd.

door met het verkopen van meer dan 700 miljard dollar aan plastic in 2025. De wettelijke kaders staan dit allemaal toe, en de groei wordt institutioneel aangemoedigd. Wereldwijd deelden overheden in 2024 43 miljard dollar aan subsidies aan de plasticindustrie, volgens Eunomia-QUNO onderzoek². Milieuwetenschappers gaan door met het aandragen van bewijzen voor de negatieve gevolgen van vervuiling, ondanks de krimpende onderzoeksbudgetten.

Wat is 'genoeg onderzoek'?

De data liegen er niet om. Er is een verwoesting van de volksgezondheid en het milieu

gaande. Van het plastic in elke bloedbaan, op elk strand en in elke sloot, tot de toxisch-chemische saus waarmee plastic altijd gepaard gaat. Additieven, monomeren, catalyten, zware metalen, vulmiddelen en onzuiverheden; die komen allemaal de leefomgeving binnen bij aankoop van plastic spullen en verpakkingen. Het *PlastChem Project* heeft het vorig jaar al op een rijtje gezet: 4.200 van de 16.000 stoffen in heden-daagse plastics zijn zorgwekkende stoffen³. Volgens de groep wetenschappers die betrokken zijn bij de recent gelanceerde *'Lancet Countdown on health and plastics'* ligt er al 8000 Mt plastic afval op aarde⁴. Jaarlijks lopen wij ongeveer 1,5 biljoen dollar aan gezondheidgerelateerde economische schade op, veroorzaakt door plasticblootstelling. Dit soort informatie heeft weinig invloed op de spelers die plasticproductie willen laten groeien. Over 30 jaar hoopt de industrie 2 tot 3 keer meer plastic te produceren dan nu het geval is.

Met mijn collega's heb ik jarenlang het gehalte aan zulke chemicaliën bepaald in de natuur en in de mens: de chemische mengsels en microplastics uit plastic producten zitten gespiegeld in zowel milieu- als menselijke monsters. De individuele stoffen hoeven niet eens in hoge concentraties voor te komen om schadelijk te zijn, door mengseltoxiciteit en hormoonverstorende werking bij lage concentraties. Het is niet ongebruikelijk om honderden risicovolle stoffen in één plastic materiaal aan te treffen. De optelsom is al genoeg om ongewerde dieren bewusteloos te maken, weefsels te ontsteken, hormonen te verstoren, het centrale zenuwstelsel te belemmeren, geboortefwijkingen te veroorzaken, of DNA aan te tasten. Onze lichamen zijn constant bezig de schade te repareren.

Nieuwe experimenten

Een tijdje geleden zocht ik naar andere mogelijke invalshoeken in de strijd voor rechtvaardigheid en balans wat betreft plastic, chemicaliën, gezondheid en milieu. Plasticproducenten hebben kennis, geld en PR-teams, en horen tot de meest succesvolle vervuilers op aarde. Je kan in gesprek met ze gaan, maar zij mogen hun koers niet veran-

deren. Als een bedrijf profiteert van het systeem, wordt het geen trekker van een paradigmaverschuiving. Maar kan het milieu winnen zonder strijd? Zoals de Amerikaanse architect, ontwerper en dichter Buckminster Fuller het ooit heeft geformuleerd: "Je verandert nooit iets door tegen de bestaande realiteit te vechten. Om iets te veranderen, bouw je een nieuw model dat het bestaande model overbodig maakt." Die gedachte sluit aan bij het idee dat een betere wereld bij jezelf begint. Sommige mensen betwisten dat, maar het lijkt een wijsheid die de tand destijds toch doorstaat. Een betere wereld begint nooit bij de overheid. Het begint altijd met een verbeelding, een visie dat vastgeroeste zaken toch kunnen veranderen en dat er iets anders mogelijk is. Ik denk hierbij aan *Another Science is Possible* van de Belgische filosoof Isabel Stengers, en het belang van fantasierijke betrokkenheid, intuïtie en intentie bij wetenschappers. Als filosoof wil zij 'het mogelijke activeren' in ons (in plaats van louter het waarschijnlijke te beschrijven). Het is een krachtige invalshoek ten opzichte van de status quo. Wat als je gaat verbeelden hoe de wereld die je wilt eruitziet, wat je aan hebt, wie erbij is, wat voor werk je doet, hoe je reist, wat je eet? Is er muziek, hoeveel tijd breng je door met je gezin, etc.? Dat is een startpunt. Van daaruit kun je steeds kijken of een bepaalde plastic toepassing aan die visie bijdraagt.

Nee is een verzetswoord

Het goede nieuws is dat iedereen die 'nee' wil zeggen tegen overbodig plastic daar meerdere keren per dag de kans toe krijgt. Telkens wanneer zij geen synthetische plastic theezakjes, bestek, *fast fashion*, *fast toys*, zonnebrandcrème, geplastificeerd papier, en groenten in plastic zakjes kopen – of een van de miljoenen andere plastic producten die ze eigenlijk toch al niet nodig hadden of wilden – betekent dat een stap richting systeemverandering. Als mensen hiermee bezig zijn, worden zij

nieuwsgierig naar kennis. Ze gaan etiketten lezen. Ze kiezen bewuster. Ze vermijden bewerkt voedsel en koken vaak met verse ingrediënten. Zij dragen vaker katoen dan polyester en smeren geen 25-ingrediënten-crème meer. In hun woningen kiezen ze eerder voor natuurverf, natuurvezeltapijten en stoffen. Zij filteren hun drinkwater. Eten wordt opgewarmd in een rvs-pannetje i.p.v. plastic bakjes in de magnetron. Zij halen

geen *to-go* thee in een polyethyleen bekertje met een nylon theezakje dat 100.000 nanoplasticdeeltjes loslaat in je thee. Zij ontdekken losse thee en gunnen zichzelf de rust om uit een esthetisch, ergonomisch kopje te nippen.

Er is bij deze groep geen paniek; er zijn geen barricades en meestal ook geen vlaggen, maar er is wel authenticiteit. Kleine stappen, waarbij elke vervolgstap tot nog meer nieuwe mogelijkheden leidt. Thuis, op het werk en in de gemeenschap vinden bewuste mensen elkaar. Ik ben tot de conclusie gekomen dat directe acties thuis en energie die je lokaal besteedt impact hebben. Ik wil meer experimenteren met zelfredzaamheid op lokaal niveau en minder afwachten wat de internationale politiek voor elkaar krijgt. Lokaal werken is creatief, leerzaam, opbouwend; het levert meteen resultaten op en dat maakt het leuk. Het zou mij ook niets verbazen als een heleboel gewone mensen de wereld al aan het veranderen zijn.

De referenties bij dit artikel staan op bit.ly/tijdschriftmilieu

